

KABANATA III

Panahon ng mga Kastila

KALIGIRANG KASAYSAYAN

Ang isinasaalang-alang na unang pananakop ng mga Kastila sa ating kapuluan ay ang pananatili rito ni Miguel Lopez de Legazpi 1565, bilang kauna unahang kastialng gobernador heneral. At ditto nagsimula ang panitikan ng mga tao rito. Ang diwa ng pasimulang ito ay nagpatuloy ng walang pagbabago hanggang sa pagkakaroon ng digmaan at sa kabite noong 1872. Higit sa tatlong dantaon din ang pananakop na ito ng mga kastila.

Sa mga panahong iyon, maraming pagbabago ang naganap sa buhay ng mga Pilipino. Tinangkilik nila ang relihiyong katoliko. Nagpalit sila ng mga pangalan at nagpabinyag. Nagbago ang anyo ng kanilang pamamahay . Nagkaroon ng mga bahay na bato at tisa, mga magandang kasangkapan tulad ng piyano, muwebles, at mga kagamitang pangkusina. Nagkaroon din ng mga sasakyang tulad ng karwahe, tren, at bapor. Natuto silang magdiwang ng mga kapistahan bilang parangal sa mga santo, sa papa, at sa gobernador. Bilang libangan, nagkaroon ng mga sabong, karera ng kabayo at teatro.

Ang mga pagbabagong ito ay nagbigay din ng daan sa pagkakabuo ng ilang pangkat ng “may kaya” na may mga ari-arian at lupain. May ilan din sa mga Pilipino ang nakapag-aral ng kurso tulad ng medisina, abugasya, agrikultura, at pagiging maestro. Ang mga kursong ito ay halos natapos nila rito sa pilipinas sapagkat marami na rin namang paaralan ang naitatag ng mga panahong iyon.

MGA IMPLUWENSIYA NG KASTILA SA PANITIKANG PILIPINO

Dahil sa matagal na pagkakasakop sa atin ng mga kastila, di makakailang malaki ang impluwensiya naidulot nito sa panitikang Filipino.

1. Ang “alibata” na ipinagmamalaking kauna-unahang abakadang Filipino na nahalinhan ng alpabetong Romano.
2. Ang pagkakaturong ng doktrina Kristiana na kinasasaligan ng mga gawang makarehiyon.
3. Ang wikang kastila na naging wika ng paniikan nang panahong yaon. Marami sa mga salitang ito ang naging bahagi ng wikang Filipino.
4. Ang pagkakadala ng mga alamat ng Europa at tradisyong Europeo rito na naging bahagi ng panitikang Filipino tulad ng awit, corrido, moro-moro, at iba pa.
5. Ang pagkakasinop at pagkakasalin ng makalumang panitikan sa tagalog at sa ibang Gawain.

6. Ang pagkakalathala ng ibat ibang aklat pambalarila sa wikang Filipino tulad sa tagalog, ilokano at bisaya.
7. Ang pagkakaroon ng makarelihiyong himig ng mga lathalain ng mga panahong yaon.

MGA UANG AKLAT

1. Ang Doctrina Cristiana- ito ang kauna-unahang aklat na nalimbag sa pilipinas noong 1593, sa pamamagitan ng silograpiko, akda ito nina padre juan de placencia at padre Domingo Nieva . Nasusulat ang aklat sa Tagalog at Kastila. Naglalaman ito ng Pater Noster, Ave Maria, Regina Caelis, Sampung utos ng Diyos, Mga Utos ng Sta. Eglesya Katoliko, Pitong Kasalanang Mortal, Pangungumpisal, at Katisismo. Tatlong kupyang orihinal na lamang ang natitira sa aklat na ito na matagpuan sa Batikano, Sa Museo ng Madrid at sa Kongreso ng Estados Unidos. Nagtataglay lamang ng 87 pahina ang akdang ito subalit nagkakahalaga naman ng ₱ 5,000.
2. Nustra senora del Rosario- Ito ang ikalawang aklat na nalimbag sa Pilipinas. Akda ito ni Padre Blancas de San Jose noong 1602 at nalimbag sa Imprenta ng pamantasan ng Sto. Tomas sa tulong ni Juan De Vera , isang mestisong Intsik. Naglalaman ito ng mga talambuhay ng mga santo, nobena, at mga tanong at sagot sa relihiyon.
3. Ang Bataan at Josaphat- Ito ang ikatlong aklat na nalimbag sa Pilipinas Akda ito sa Tagalog ni Padre Antonio de Borja. Ipapalgay itong kauna-nahang nobelang na palimabg sa Pilipinas.
4. Ang Pasyon – ito’y aklat na natutungkol sa buhay at nagpapakasakit ni Hesukristo. Binabasa ito tuwing Mahal na Araw Nagkaroon ng Apat na bersyon sa Tagalog ang akdang ito at bawat bersyon ay ayon na rin sa pangalan ng magsusulat. Ang mga ito ay ang Version de Pilapil (Mariano Pilapil), Version de Belen (Gaspar Aquino de Belen), Version de la Merced (Aniceto de la Merced), at Version de Guia (Luis de Guia). Isinaalang-alang pinakapopular ang Version de Pilapil.
5. Ang Urbana-at Felisa- Ito’y aklat na sinulat ni Modesto de Castro, ang Tinaguriang “ Ama ng Klastikang Tuluyan sa Tagalog.” Naglalaman ito ng pagsusulatan ng magkapatid na sina Urbana at Felisa. Pawang tungkol sa kabutihang asal ang nilalaman ng aklat na ito, kaya’t malaki ang nagawang impluwensya nito sa kaugaliang panlipunan ng mga Pilipino.

Narito ang Buod ng Urbana at Felisa;

URBANA AT FELISA
ni
Pedro Modesto de Castro

Ang aklat na ito ay pinamamagatang “Pagsusulatan ng Dalawang Binibini na sina Urbana at Felisa”

Ang layunin ni P. Modesto sa pagsulat ay upang mangaral sa mga kabataan sa siyudad at sa lalawigan tungkol sa mga pag-uugali, kilos at makabagong kabihasnan.

BUOD:

Sina Urbana, Felisa at Honesto ay magkakapatid na tubo sa isang lalawigan.

Nang silay magsilaki na si Urbana ay nagtungo sa Maynila samantalang sina Felisa at Honesto ay nanatili sa lalawigan. Sina Urbana at Felisa ay laging nagsusulatan at sa kanilang mga pagsulat ay lagi nilang pinaaalala sa bawat isa ang mga ginintuang aral tulad ng pakikipagkap-watao , mga katungkulan ng tao sa Diyos, pag-iibigan, kalinisan ng kalooban, at mga dakilang aral ng ina sa anak o ng mga anak sa ina, Katulad ng sabi ni Padre Modesto kay Urbana na, Pakatantuin ng ina ang kalinisan ng isang dalaga ay parang bubog na kahit di nagkalamat, kahit di mabasag, mahingan, lamang ay nagdudurungisan.”

Tungkol naman sa pakikipagkapwa-tao ay binanggit ni Felisa Kay Urbana na, Ang kabaitang di-hamak na ipinapakita mo sa eskwela na tinitipid mo ang gawi ng kabataang kalaro sa kapuwa-bata, ang kaihinhinan ng iyong asal na di makitaan ng kagaslawa’t katalipadasang magpahangang ngayo’y di malilimutan ay nagagalak ang loob ko’t nag-iisang mahuwaran ang magandang kaasalan mo.”

Likas Kay Urbana ang mabining kilos at kabaitan sa kapuwa, kaya’t kahit wala na siya sa lalawigan ay bukambibig parin ng kanyang mga guro dahil sa magandang-asal at katapan sa pakikisama sa kapuwa. Ang magagandang gawa ay di-malilimutan kailanman.

Sa kanilang pagsusulatan ay nabanggit din ang tungkulin ng mga magulang sa pagtuturo ng kagandahang-asal, mga dasal, at karunungan sa pagkilala sa Diyos. Kaya sinabi ni Urbana, na mapalad ang mga anak na may magulang na marunong magturo ng mga katungkulan ng isang anak sa kanilang Diyos. Napag-usapan din nila na kung magbinata si Honesto at magkaroon ng pagkakataong alukin ng katungkulan sa bayan ay di dapat niya tanggapin ang panunungkulan kung karangalan lamang ang nasa Ngunit kung itoy pinagkaisahan ng bayan ay dapat na tanggapin sapagkat kaloob ng Diyos Nabanggit din nila na karamihan sa mga nanunungkulan ay may kasakiman at di marunong tumupad sa katungkulan at ang iniisip ay pansariling kapakanan lamang. Kung Kayat tanggapin ni Honesto ang panunungkulan ng Diyos.

Ang huling tinalakay ni “Urbana at Felisa ay ang Kabataang ubod ng Pagsang-ayos sa kalooban ng Diyos.

Sapagkamatay ng ama nila ay pinasyahan ni Urbana at Felisa na umayon sa kagustuhan ng kalooban ng Diyos. Ang kapalaran ng isang tao ay naitakda na at di dapat sisihin ang sinuman magkaisa ay ipinalangin ang kaluluwa nito.

MGA AKDANG PANGWIK

1. Arte Y Reglas de la Lengua Tagala-sinulat ni Padre Blancas de San Jose at isinalin sa Tagalog Tomas Pinpin noong 1010.
2. Compendio de la Lengua Tagala-inakda ni Padre Gaspar de San Agustin noong 1703.
3. Vocabulario de Lengua Tagala-kauna-unahang talasalitaan sa Tagalog na sinulat ni Padre Pedro de San Buenaventura noong 1613.
4. Vocabulario de Lengua Pampanga-unang aklat na sinulat ni Padre Diego Bagano noong 1732.
5. Vocabulario de Lengua Bisaya-pinakahusay na aklat pangwika sa Bisaya na sinulat ni Mateo Sanchez noong 1701.
6. Arte de la Lengua Bicolana-unang aklat pangwika sa Bikol na sinulat ni Padre Marcos Lisboa noong 1754.
7. Arte de la Lengua Iloka-kauna-unahang barilalang iloka na sinulat ni Francisco Lopez.

MGA KANTAHING BAYAN

Naging malaganap ang mga kantahing bayan sa buong pilipinas. May kani-kanilang kantahing bayan ang mga naninirahan sa kapatagan at maging sa bulubundukin ng Luzon, Bisayas, Mindanaw,

Ang mga kantahing bayan ay tunay na nagpapahayag ng matulaing damdamin ng mga Pilipino. Ipinakilalang ang mga Pilipino ay likas na nagpapahalaga at maibigan sa kagandahan. Narito ang mga halimbawa kantahing bayan.

Leron-Leron Sinta (Tagalog)

Leron, leron Sinta, buko ng papaya
Dala-dalay buslo sisidlan ng sinta
Pagdating sa dulo'y nabali ang sanga
Kapos kapalaran, humanap ng iba.

Akoy ibigin mo lalaking matapang
Ang sundang ko'y pito, ang baril ko'y siyam
Ang lalakaran ko'y sampu na dinulang
Isang pingang pansit, ang aking kalaban.

Pamunilawen (Iloko)

Pamunilawen Pusok imdengamman
Toy umas-asong agrayo ita sadiam
Panutermman, di ka pagintutulungan
Toy agayat, agrayo ita sadiam.

Easem ti diak kalipatan
Ta nasudi unay a nagan
Uray sadin ti ayan, disco sadinoo man
No maligipka, pusok ti mabang aran.

Dandansoy (Bisaya)

Dandasoy, bayaan ta ikaw
Pag-uli ako sa payaw
Ugaling kon akoy hidlawon
Ang payaw imong lantawon

Dandasoy kon imo apason
Bisan tubig di magbalon
Galing kun ikaw uhawon
Sa dalan magbobon-bobon.

Sarong Banngi
(Bikol)

Sarong banggi sa higdaan
Nakadangog ako, hinuni nin sarong gam gam
Sa liba ko, kataragan
Bako kundi simong voces iyo palan.

Dagos akon banggon si sakuyang mata imulkat
Sa tahaw nin kadikluman ako nangangalagkalag
Si sakuyang mata ipinasiring ko sa itaas
Si mong laog nahiling ko na luhaan.

Duman sa inaaya bantog busyahon
Lumangoy si nooy sa kalipongawon
Dali pibagbabakli ang mga tantasyon
Basta mahilig niya ang saiyang kailusyon.

Atin Cu Pung SingSing
(Kapampangan)
Atin Cu Pung SingSing
Metong yang timpucan
Amana que iti
Cang indung ibatan
Sangcan queng sininup
Quing metong acaban
Mewala ya iti
Eu kamalayan

Quing sucacal ning lub cu
Susucdul quing banua
Menguros cung gamat
Babo ning lamesa
Ninumang manaquit
Cueng sing sing cung mana
Calulung pusu cu
Maningu ya que ya.

MGA DULANG PANLIBANGAN

Napakarami ng mga dulang panlibangan ang ginaganap ng ating mga kalahi noon ng panahon ng kastila. Halos lahat ng mga dulang ito ay patula . Narito ang mga sumusunod:

TIBAG

Dala ito satin ng mga kastila upang ipakita at ipaalala ang paghahanap ng sta. Elena sa kinamatayang krus ni hesus sa pamamagitan ng pagtibag ng bunduk bundukan.

LAGAYLAY

Sa mga Pelarenos ng Sorsogon, isang pagkakataon at pag iipon- ipon kung buwan ng Mayo pagkakaroon ng lagaylay. Abril pa lamang, namimili na si kikay , ang anak ng sakristan mayor ng dalagang sasali rito. Kung minsan, ipiniprisinta nan g mga magulang ang kanilang anak kahit hindi pa dalaga , dahil sa isang panata na ginagawa na dahil sa pagkakasakit o sa isang pabor na nais makamtan . Sa ibang bahagi ng kabikulan, iba naman ang pagtatanghal ngunit ang layunin ay pareho: paggalang, pagpuri, at pag- alalay ng ng pagmamahal sa mahal na krus na nakuha ni Santa Elena sa bundok ng tinibag.

SINAKULO

Pagtatanghal ito na natutungkol sa buhay at pagkakasakit ng ating poong si hesukristo . Ang salitaan dito ay mula ‘’ pasyon’’

PANUNULUYAN

Isang pagtatanghal ito na isinasagawa bago mag alas dose ng gabi ng kapaskuhan . Nagtutungkol ito sa paghahanap ng matutulyan ng birheng Maria at ni Joseph upang doon iluwal ang sanggol na si hesukristo.

PANUBONG

Isang mahabang tulang magpaparangal sa isang may kaarawan o kapistahan na kung tawagin ay panubong ay ginaganap bilang parangal sa isang panauhin o may kaarawan. Ang unang bahagi ay sinisimulang awitin sa may tarangkahan ng bahay ng may kaarawan, ang ikalawang bahagi ay inaawit habang umakyat sa hagdan ang mga kumakanta. Ipinaliliwanag nila rito ang halaga ng bawat baiting. Kapag nasa huling baiting na sila, hindi agad sila papasok hanggang hindi natatapos ang awitin at hanggang hindi sila pinapasok upang ipahiwatig na sila ay nahihiya. Dapat ay anyayahan sila ng may bahay, upang pagkatapos ng pag awit ay maari agad silang pumasok. Sa huling bahagi , aawit sila- kung nasa loob na sila ng bahay. Ang pararangalan ay kailangang umupo sa isang silya at siya ay lalagyan ng isang koronang yari sa sariwang bulaklak at hahandugan bilang reyna.

KARILYO

Ito ay itinuturing na isang laro ng mga tau-tauhang ginagampanan ng mga aninong ginawa mula sa karton, na pinapanood na gumagalaw sa likod ng isang puting tabing at pinapagalaw na naman ng taong di nakikita na siyang nagsasalita rin para sa mga karting gumagalaw.

MORO-MORO

Tulad ng sinakulo ang moro -moro ay itinatanghal din sa isang ipinasadyang entablado. Ito'y itinatanghal sa mga araw ng pista ng bayan o ng nayon upang magdulot ng aliw sa tao at laging ipaalala sa mga ito ang kabutihan ng relihiyong kristiyano . Ang mga moro moro ay may hari't reyna at mga mandirigmang kawal.

Halimbawa:

“Presidente Rodante”

Ngayo'y dumating na itong takdang araw
Dakilang Torneo sa plasang kalakalan
May kabalyerong dito'y daratal
Ay magpapamalas ng dangal at tapang.

O mahal kong anak, Prinsesa Florinda
Sabihin sa aki't sa ina mong Reyna
Kung ang iyong loob ay handang-handa na
Sa larong torneo na magiging bunga.

KARAGATAN

Ito'y batay sa alamat na singsing ng isang prinsesa na naihulog niya sa dagat sa hangaring mapangasawa niya ang kasintahang mahirap. Hinamon niya ang mga binatang may gusto sa kanya na sisirin sa dagat at ang mahuka'y pakakasalan niya. Sa larong ito, isang matanda ang kunwa'y tutula; pagkatapos ay paiikutin ang isang tabo na may tandang puti at ang sinumang matapatan ng tandang ito ay siyang tatanungin ng dalaga ng mga talinghaga. Kapag ito'y nasagot ng binata ihahndog niya ang sising sa dalaga.

Halimbawa:

Dalaga – ikaw nga unang napili ng diyos
Sumisid sa singsing na aking hinuhulog
Subalit hindi upang siyang maging irog
“Kayat sisirin mo ang tanong kung ito
At singsing kong ito ay nang maangkin mo
Sa singsing na linao at walang pabato
Turan mong simula at ang dulot nito.”

Binata – “Karagatang ito’y kahit na malalim
Pangangahasan kong aking lulusungin
Hustong bait ninyo ang titimbulanin
Na inaasahang sasagip sa akin.”

“Karagatan ito’y oo nga’t mababaw
Mahirap lusungin ng hindi maalam
Kaya kung sakaling ako’y masawi man
Kamay mong isasagip yaong hinihintay.”

DUPLO

Ito ang humalili sa karagatan. Ito’y paligsahan ng husay sa pagbigkas at pangangatwiran na patula. Ang mga pangangatwiran ay hango sa Bibliya, sa mga sawikain, at mga kasabihan, Karaniwang nilalaro ito sa paglalamay sa gunita ng isang namatay.

Halimbawa:

Hari : Yaris a tuos ko ngayo’y natalastas
na ang isinakdal dito’y nahaharap
ang unang bigkas sa naritong dilag
siyang tinutukoy na di nagbabayad.

Bilyako: Bilyaka, mangyaring sumagot ka ngayon
kung inaamin mo ang sinabing sumbong
saging na nalugok, dahon may kuluntoy

bayaran ang dapat takdang panahon

Bilyaka`: Hari naming giliw na kagalang-galang,

Punong sinusunod nitong kalahatan

ang kamunting tutol ay iyong pakinggan

niring walang sala't wala naman utang.

Hiwagang malaki ang paratang nila

sapul magkaisip ay di kilala

saging na nasabing hindi kinikuha

at di ngungutang kahit isang pera.

Bilyako: O! Himalang dilag na mapagpasakit

Sa bayaning pusong lalong umiibig

ano't yaong utang ay wawaling tikis

at ikakaila yaring pag-uusig

Dito po ay taglay yao'ng katunuyan

bilang paghahabol sa naturang utang

may dalawang saksi akong ililitaw

na inilagak mo sa pagpapatibay.

KURIDO

Ang salitang “ corrido” (baybay ng kastila) ay nangangahulugang kasalukuyang mga balita (current events) sa mga Mehikano.

Dito sa Pilipinas, ang kurido ay isang tulang pasalaysay na matutungkol a katapangan, kabayanihan , kababalaghan, at pananampalatayang ng mga tauhan. Karamihan sa mga paksa ay galing na Europa at dinala lamang ditto ng mga Kastila.

Naging tanyag na awitin noong ikalabinsiyam na siglo ang kurido dahil sa kakulangan ng babasahin, libangan, at panoorin ang mga tao.

Ang ilan sa ating mga manunulat ng kurido ay sina Jose dela Cruz, Ananias Zorilla, at Francisco Baltazar.

Narito ang isa sa mga Kuridong sinulat ni Jose Deala Cruz.

Prinsipe Orintis
(Ni Jose dela Cruz)
O Trinidad santisima
Dios na tatlong persona
Walang huli't walang una
Capangyarihan iisa

Sa lakas ng carunungan
At tanang capangyarihan
Balang inyong calooban
Yari ng anomang bagai
Linalang di namang tigis
Yaong imperio ng langit
Sampo ng mga Angeles
Arcangeles, Querubenia

At sa inang virgin
Virgeng dating maawain
Ang tulong mo I pa pagcantim
Matuto nang sasabihin.

PANITIKANG FILIPINO: KASAYSAYAN AT PAG-UNLAD
(PANGKOLEHIYO)

Yayang din sa camahalan
Ngayo'y dito I napipisan
Ang aking capamanhican
Munting tahimik ay bigyan,

Atb aquing pupunan na
Corrido I ipagbadia
Hanga't salin sa historia
Niyon buhay ni Cassandra,
At ang mundong universo

SAYNETE

Itinuturing na isa sa mga dulang panlibangan nang mga huling taon ng pananakop sa atin ng mga Kastila ang saynete. Ang paksa ng dulang ito ay nahihinggil sa paglalahad ng kaugalian ng isang lahi o katutubo, sa kaniyang pamumuhay, pangingibig, at pakikipagkapwa. Ang “ La India Elegante Y El Negrito Amante ” ni Francisco Baltazar ay ipinalalagay na isa sa mga nakaaliw na libangang saynete nang panahong ito.

La India Elegante Y El Negrito Amante (Saynetang may isang yugto)

Mga tauhan:

Uban (pusong)

Kapitang Toming (Ita)

Manangge (babae)

Pook ---- isang kalsada ng bayan ng pagpipistahan . Lalabas si Uban na may dalang walis .

Uban ---- Apwera, munti’t malaki babae man at lalaki at ang hindi makarumi sa plasa ng komedyante.

Kay hirap nitong magwalis, pigtas na ako ng pawis mula ulo hanggang singit kamukha’y ulang tikatik.

Ikalimang araw ngayon nitong aking pagkukumon, may isang daang kareton nahakot kong taong baboy.

Plasang ito’y gayon liit ay di ko malinis –linis, binayaang naging silid o kumon ng aso’t basig

Saka ito’y linisin man ay wala ring kabuluhan gagawing suwagan lamang ng kambing, baka’t kalabaw.

Dito’y walang makikita kundi nga giri, at salta, kunday at tadyak ng paa pampalubid ng bituka.

Kay hirap nitong magkumon lalo't bitukay maghilom, sakat ako'y walang patron na magpalagok ng rom.

Bakit si kapitang Toming ita kong katutulongin ay hindi pa dumarating, ako'y lubhang papagurin.

Bamo's bata, mag agwanta, alang- alang na sa plata, k'widado aking bituka, masama ang maimpatso.

Lalabas si kapitang Toming

Tom- uban

Uban- He

Tom- Uban

Uban- Tseng

Bakit ngayon ka lamang dumating?

Tom- Ako uba'y.... taraanTiring

Uban –ikaw nga'y kapitang Toming

Tom- byen byen, hustong-husto

Si Kapitang Toming Ako,

Ang itang chickhiriquillo

O “El Amante Negrito”

Ita bagang kumakasi

Sa india Eleganto

Uban, tingnan mong mabuti

Ang dikit nga king talyo

Uban- ha ,ha, ha, hoy ho, haasa

Ikaw nga'y de- ebita

Sama pala ng hitsura

Ng lokong putrilyong ita

Tom-Baya!que tonto ni Uban

Neno ka tagabayan man

Sabes tuba ang dahilan

Nitong lebita kong taglay

Uban- At ano бага ang sanhi

Tom- sumisinta nang masusi

Uban- at kanino

Tom- kay Monanggo

Uban- Taga kalungusang bungi?

Tom- Hindi ahoy, kung makita ikaw
pilit sisinta.

Uban- At biglang nasayawan ka kung makitang
delebita.

Tom- Delebita?

Uban- Trin, trin, trok...

Sama ng ita sa bundok,

Tom- Ang ita kung umirog kamukha rin Tagalog,

Uban- Maski ka na nanininta mulang ulo hanggang paa, masama rin

Ang itsura kung magsuot ng delebita.

Tom- Sa kiyas ko ngayo't tindig, suot- Kastila ang damit, sukat na

Ubang maibig ni Menanggent sadyat dikit,

Pangkat nang siya'y ligawan ng damit-itang natural ay di man

ako titigan kahit may regalong taglay.

Ako naman ay nagsuot damit-mestisong Tagalog, nagputiso

pa ng buhok, hindi ko rin napairog.

Umuli akong nanamit ng baro't salawal Intsik; regalo kong

dalay pagkit, hindi ko rin napaibig.

Nagpatabas ako ngani, damit-morong Balangingi, hindi ko rin

napagiri, ang sinta kong si Menggane,

A ber, kung siyay suminta ngayong ako'y de-lebita pagkat ang

aking hitsura Kastila't at hindi na ita,

Uban- palibhasa'y itang burol isip ay palinsong-linsong; Bamos! magwalis ka ngayon, halinhan akong magkumon.

Tom- Di ka бага nahihiya utusa'y damit Kastila?

Uban- Maghubad ka at gumawa saka magsuot mamaya.

Tom- Yao'y mahirap na Uban, di ko na matutuhan, pagka't
tatlumpu at siyam bitones niring salawal.

Kaya, Uban, huwag pilitin na ako'y papagwalisin.

Uban- Ay ang utang mo sa akin?

Tom- Agad ka nang naniningil?

Uban- Pagka't marami kang utang mais ay walong pukyan ang bigas ay pitong gatang, ang tabako'y labing siyam.

Tatlong puso't sibat saka limang barang bahag, at anim na ripang at kahad at pitong tuhog na k'wnta's.

Tom- May pang bayad akong taglay buloy at parilan.

Uban- Kanino mo ibibigay, sa sinta mong mukhang kulam?

Tom- Uban, kong ibig mo sana, dinggin mo kung mabuti na ang itatapat kong kanta kay Menanggeng aking sinta.

Uban- Kanta yata sa ambahan di ko na ibig pakinggan.

Tom- Marikit na kantang bayan bago ko pinag-aralan.

Uban- Baya! kantahin mo agad, totonohan ko ng lundag, mahiwalay man sa kumpas magagamot na ng tuwad.

AWIT

Tom – Raudables

Vertian mis ojos,
espinas y abrojos
mi consuelo fue.

Amor inconstante

buscaba di amor,
y luego letrato,
me queso mostar.

Adios, mi dulce Nangge

me amante perjura,
conten la bravura,
de tu pecho cruel.

Uban – Baya! kanta moy mainam katono nga king sayaw; ngunit
msarap isawsaw ang buloy panilan.

PANAHOON NG MGA KASTILA

Malinis na itong plasa na pagsusuwagan ng baka, sa baha'y ko'y muwi kita ang lakad mo, Uba'y ikumpas sa marcha. (Tuloy pasok)

Lalabas si Menangge

Men - Hirap nitong pasa-pista na walang kinakasama, ano mang makitang saya malungkot di't di masigla.

Nagsalawan si Titoy dahil sa sinta kay Panggoy, siyang sinamahan ngayon, ako'y nalimutan tuloy.

Si Andoy naman gayon din ang sinamahan ay si Neneng, si Inggo'y napasa-kaingin at mamitas ng saging.

Si iroy ay anhin ko pa kaya hindi nakasama kagabi ay nanalaba, walo ang sugat sa paa.

(Uupo si Menangge sa isang luklukan)

Lalabas si kapitan Toming na may dalang pana't sa palaso kamay.

AWIT

Tom - Hermosa delos balcones

el ruedo hace llegar,

no turbes los corazones

de los que van a cantar.

El flechero cuando canta

en vez de buscar dolor

cosuela don su garganta

va diciendo "venga amor".

SALITA

Tom – Aba! naririto ang sanhi ng dala kong dalamhati. (Titingin sa dakong kinauupuan ni Menanggeng.)

Buenas noches, Nora Menangge, kumusta ang kulasisi?

Men - Ang kulasisi si bagang bagay mo?

Tom - At alin pa kundi ito.

PANITIKANG FILIPINO: KASAYSAYAN AT PAG-UNLAD (PANGKOLEHIYO)

Men - Di kulasisi't kuwago o sabukot ang tingin ko.

Tom - Kulasisi pong marilag

Men - Ay di kulasising gubat, dito sa baya'y ang tawag kuwagong parang mailap.

Tom - Kulasising namumuntok ang ibon kong inihandog mapula ang tuka, maputi ang tuktok, balahiboy berde, ang pakpak ay kusot. Saka malaki ang mukha na nakakaparihas ng pusa.

Men - Ay di ya'oy kuwago na ikaw na ang nagwiwika

Tom - Kung ang ibong aking alay ay di mop o nagustuhan, ang ibong mula sa atay, tatanggapin mong manihusay.

Men - At anong itsura ng ibon?

Tom- Tila manok na kapon.

Men - Anong itsurang kolor?

Tom - Dinggin mo po't nang manuynoy.

AWIT

Tom - Oh masinag na sula

Dinggin mong magdalita

at magdala kang awa

sa sintang luluha-luha

Dahilan nga sa pag-ibig

nalugmok ako sa sakit,

at kung di ka mahahapis

hininga ko'y mapapatid.

Men - Singgin kita ay malayo
di mo ako masisilo
sa paraya mo at hibo
at di ukol yaring puso,
Ang laga'y mo'y titigan
di kita magkahuhusay,

PANAHOON NG MGA KASTILA

aba niring kapalaran
sa dalita'y namamatay!
(Makalawa si Manangge ni minsan lamang is Toming)

Salitaan

Tom- Ay! Manangge, kung makikitang si Titoy ay kausap ka, ang puso ko'y nag aalsa nalulubad ang bituka.

Lalo na't kung mamamalas na ikw ay kinakausap ng mayamang insik Guat ang dibdib ko'y nabibiyak.